

Πολιτιστικό πρόγραμμα

«Η πολιτιστική κληρονομιά της Ευρώπης
του Μεσοπολέμου μέσα από το έργο του
Φεντερίκο Γκαρθία Λόρκα»

Στην υλοποίηση του προγράμματος συμμετείχαν οι μαθητές:

1^η Θεματική ενότητα: Μπονώρα, Μ., Μπούτσης Β., Μυλωνάκης Δ., Παπαδάκης Μ.,
Πιπερίγκος Ν., Ταταράκη Ι., Τόγια Μ., Χρονοπούλου Ε.

2^η Θεματική ενότητα: Μπίθας Π., Ντάνασης Α., Παναγής Κ., Παναγόπουλος Σ., Πολύζος Α.,
Σημαρέση Μ., Χαρμαντάς Χ., Χασαπάκης Ν.

3^η Θεματική ενότητα: Ανδριοπούλου Π., Αποστολοπούλου Μ. Πετροπούλου Φ.,
Στρίγκα Ι., Ψαρά Β.

4^η Θεματική ενότητα: Γκριτζάλη Φ., Μίχου Ι., Μπουραντά Δ., Τσενές Β.,

Ομάδα εκπαιδευτικών:

Μαυρογόνατου Γεωργία

Τσιτούμη Κωνσταντίνα

Μαλλιαρίδη Αγγελική

Μαζιώτη Θεοδώρα

Θεματικές ενότητες

Η ζωή και το έργο του Λόρκα. Η ανάδειξη της λαϊκής παράδοσης
Η τέχνη ως κοινωνική πρακτική

Ο Λόρκα και η εποχή του: Πολιτικό κλίμα στην Ισπανία του
Μεσοπολέμου. Φασισμός και Φράνκο

Επιρροές του Λόρκα σε Έλληνες ποιητές και συνθέτες
(καλλιτεχνικές πρωτοπορίες)

Ισπανικός νότος - Ανδαλουσία: κουλτούρα και πολιτισμός

1^η Θεματική ενότητα

Η ζωή και το έργο του Λόρκα
Η ανάδειξη της λαϊκής παράδοσης
Η τέχνη ως κοινωνική πρακτική

Η ζωή και το έργο του Λόρκα.
Η ανάδειξη της λαϊκής παράδοσης

Firma del alumno.

Federico Garcia Lorca

Φεντερίκο Γκαρθία Λόρκα (1898-1936)

Ένας από τους μεγαλύτερους ποιητές, δραματουργούς και θεατρικούς συγγραφείς του 20^{ου} αιώνα και από τους κορυφαίους εκπροσώπους της γενιάς του '30.

Γεννήθηκε στο χωριό Φουέντε Βακέρος της Γρανάδα. Εγγράφεται στη Νομική Σχολή του Πανεπιστημίου της Γρανάδα, την οποία εγκαταλείπει, για να ασχοληθεί με τη λογοτεχνία, τη θεατρική συγγραφή, τη μουσική και τη ζωγραφική.

Το 1919, μετακομίζει στην Μαδρίτη και συχνάζει στη φοιτητική εστία, που τότε λειτουργούσε ως ανοιχτό πανεπιστήμιο και πολιτιστικό κέντρο. Εκεί γνωρίζει και αναπτύσσει φιλία με πολλούς από τους διανοούμενους και καλλιτέχνες της εποχής, όπως είναι ο Λουί Μπουνουέλ, ο Σαλβαδόρ Νταλί, ο Ραφαέλ Αλμπέρτι, ο Χιμένεθ και άλλοι.

Ο Λόρκα και ο Νταλί μαζί ιχνηλατούν τις νέες τάσεις στην τέχνη και γνωρίζουν το σουρεαλισμό.

Την ίδια περίοδο συνέθεσε τα πρώτα του ποιήματα που κυκλοφόρησαν το 1921, με τίτλο *Βιβλίο Ποιημάτων*.

Η ανάδειξη της λαϊκής παράδοσης

1922

Συνεργάζεται με τον συνθέτη Μανουέλ ντε Φάγια στο Φεστιβάλ Λαϊκής Μουσικής της Γρανάδα. Πίστευε ότι στις παραδόσεις της λαϊκής και τσιγγάνικης μουσικής, βρίσκει τη βάση των ποιητικών και πνευματικών του αναζητήσεων.

Δημιούργημα του, εκείνη την εποχή, είναι το *Ποίημα του Κάντε Χόντο (βαθύ τραγούδι)*, λαϊκό τραγούδι της «περιθωριακής» ως τότε μουσική των τσιγγάνων της Ανδαλουσίας. Παράλληλα γράφει έργα και για κουκλοθέατρο, σχεδιάζει, ζωγραφίζει, δίνει διαλέξεις.

1929

Αναζητά νέες πηγές έμπνευσης και ταξιδεύει στη Ν. Υόρκη.

Το ταξίδι σημαδεύει το έργο του. Ο Λόρκα μακριά από τις αξίες της αυστηρής ισπανικής παράδοσης της υπαίθρου, εντυπωσιάζεται από τον αμερικάνικο τρόπο ζωής, από τις χαοτικές αντιθέσεις της βιομηχανικής μεγαλούπολης, από την «πολιτεία δίχως ύπνο».

Οι εμπειρίες του από το ταξίδι αποτυπώνονται στη συλλογή του *Ο ποιητής στη Νέα Υόρκη*.

Ο Λόρκα ως Θεατρικός συγγραφέας

1931-1936

Ταξιδεύει στην Κούβα, το Παρίσι, το Λονδίνο και τη Λατινική Αμερική.

Ολοκληρώνει και δημοσιεύει έργα που έμελλε να μείνουν στην ιστορία του θεάτρου και της ποίησης. Πρόκειται για κορυφαίες τραγωδίες, με θέμα την κοινωνική καταπίεση και έκδηλο το ανθρώπινο στοιχείο, όπως:

- *Το Σπίτι της Μπερνάρντα Άλμπα*
- *Ματωμένος Γάμος*
- *Γέρμα*
- *Θρήνος για τον Ιγνάθιο Σάντσεθ Μεχίας,*

Άλλα Θεατρικά έργα του Λόρκα

- *Τα Μάγια της Πεταλούδας, 1920*
- *Οι Φασουλήδες του Κατσιπόρα, 1922-25*
- *Μαριάννα Πινέδα, 1923-25*
- *Η θαυμαστή μπαλωματού, 1926-1930*
- *Δόνια Ροζίτα η ανύπαντρη, 1935)*

Από τη θεατρική παράσταση «Η θαυμαστή Μπαλωματού του 2^{ου} Γυμνασίου Πεύκης

Το θέατρο ως κοινωνική πρακτική

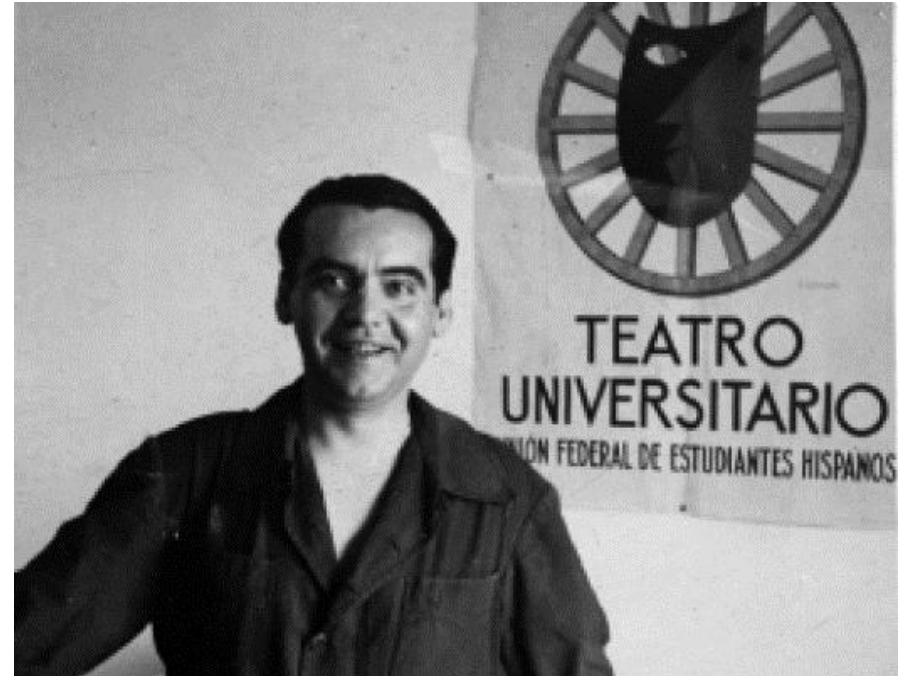
Το καλοκαίρι του 1930 μετά τη πτώση της δικτατορίας του Πρίμο ντε Ριβέρα η δημοκρατική κυβέρνηση δημιουργεί δύο σημαντικά θέατρα.

Το Teatro del Publico:

Διευθύνεται από τον Αλεσάντρο Κασόνα

Το La Barraca:

Διευθύνεται από τον Λόρκα και τον Εδουάρδο Ουγκάρτε

To La Barraca ("Η Παράγκα"): περιοδεύων πανεπιστημιακός θίασος που παρουσιάζει έργα του κλασικού ισπανικού θεάτρου στην ενδοχώρα της Ισπανίας. Οι ηθοποιοί είναι ερασιτέχνες και παίζουν δωρεάν, ενώ τα σκηνικά, όπως και τα κοστούμια, κατασκευάζουν φοιτητές της αρχιτεκτονικής απ' όλη την Ισπανία.

Το 1936 ο θίασος διαλύεται, έχει όμως ανεβάσει 13 θεατρικά έργα.

Η σημασία του στη διαμόρφωση του ίδιου του Λόρκα ως θεατρικού συγγραφέα είναι τεράστια. Με βάση τις εμπειρίες των παραστάσεων βελτιώνει τα κείμενά του, δουλεύει στην παραγωγή τους, ενώ σε κάποιες περιπτώσεις υποδύεται και ο ίδιος μικρούς ρόλους. Το θέατρο "Λα Μπαράκα" δίνει παραστάσεις στη Νότια Αμερική, και ο Λόρκα γράφει το «Θρήνο για τον Ιγνάθιο Σάντσεθ Μεχίας».

Ο Λόρκα ως ποιητής

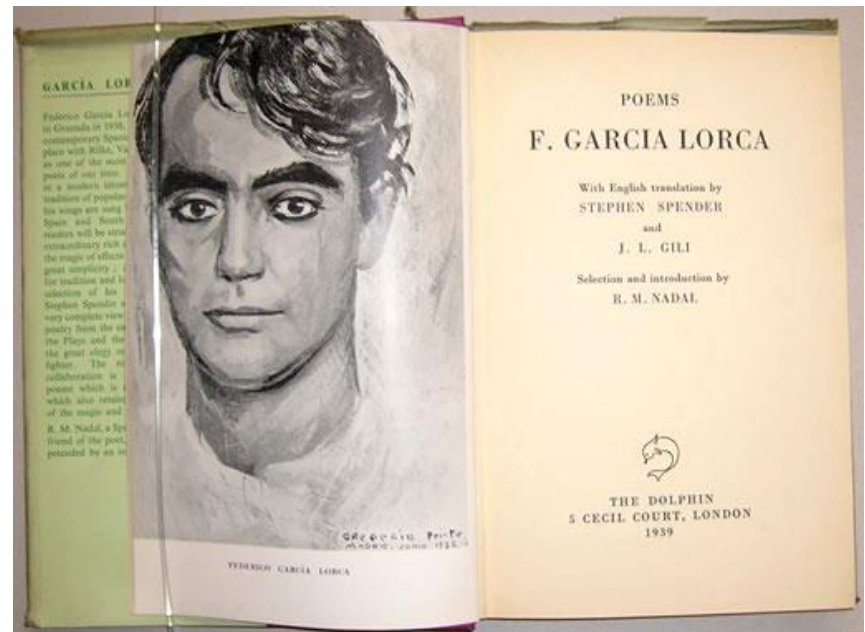
Ο Λόρκα στο ποιητικό του έργο, μίγμα παράδοσης και πρωτοπορίας, αποτυπώνει τον έρωτα, το μυστήριο, τη σελήνη, το όνειρο, την παράδοση, τη λαϊκότητα, τη φύση, την Μεσόγειο.

Το 1928 εκδίδει το περιοδικό «El Gallo» ("Ο πετεινός").

Το έντυπο αποτελεί βήμα έκφρασης, κριτικού σχολιασμού και δημοσίευσης ποιητικών συλλογών και μονόπρακτων του Λόρκα και ενός κύκλου διανοουμένων – φίλων του από τη Γρανάδα.

Ποιητικά έργα:

- Divan del tamarit
- Diente
- Poeta en Nueva York (Ποιητής στη Νέα Υόρκη)
- Llanto por Ignacio Sánchez Mejías (Μοιρολόι για τον Ιγνάθιο Σάντσεθ Μεχίας)
- Sonetos del amor oscuro (Σονάτα του σκοτεινού έρωτα)
- Romancero gitano (Τσιγγάνικο τραγούδι)
- Oda a Salvador Dalí (Ωδή στον Σαλβαντόρ Νταλί)
- Ποιητικά άπαντα

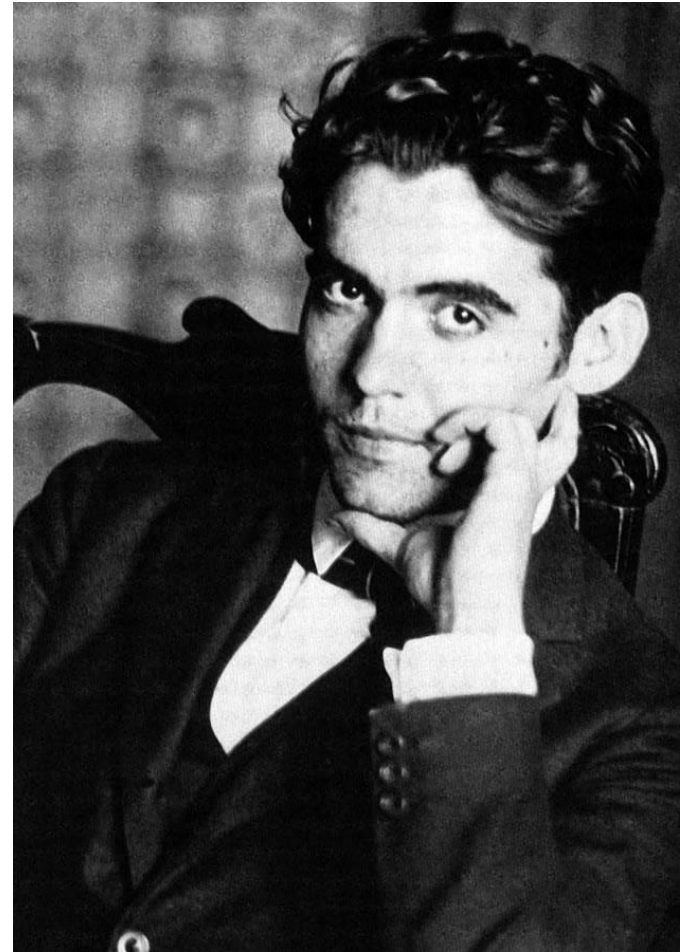
Η δολοφονία του Λόρκα

Το 1936 ο Λόρκα διαβάζει στη Μαδρίτη τη διακήρυξη των ισπανών συγγραφέων κατά του φασισμού, στη διάρκεια τιμητικής εκδήλωσης για τον ποιητή Ραφαέλ Αλμπέρτι.

Η κοινωνικοπολιτική κατάσταση στην Ισπανία είναι εκρηκτική.

Στις 16 Ιουλίου αναχωρεί για τη Γρανάδα και την επομένη μέρα ξεσπά το πραξικόπημα του Φράνκο.

Στις 17 Αυγούστου συλλαμβάνεται και 2 ημέρες αργότερα τουφεκίζεται από εθνικιστές παραστρατιωτικούς του Φράνκο.

Η δολοφονία του Λόρκα εντάσσεται στον κύκλο της φασιστικής αγριότητας που άνοιξε ο τετραετής Ισπανικός Εμφύλιος Πόλεμος

2^η Θεματική ενότητα

Ο Λόρκα και η εποχή του: Πολιτικό κλίμα στην Ισπανία του Μεσοπολέμου. Φασισμός και Φράνκο

Η εποχή του Μεσοπολέμου

Χρονική περίοδο που μεσολαβεί μεταξύ του τέλους του Α΄ Παγκόσμιου Πολέμου (1918) και της έναρξης του Β΄ Παγκόσμιου Πολέμου (1939)

Ο Μεσοπόλεμος χαρακτηρίζεται από σημαντικά γεγονότα στο πολιτικό, οικονομικό, κοινωνικό και πολιτισμικό πεδίο:

- Συγκρότηση της Κοινωνίας των Εθνών - διεθνές όργανο για την επίλυση των διαφορών μεταξύ των κρατών χωρίς την προσφυγή στη βία
- Οικονομική κρίση του 1929
- Κοινωνικές διεργασίες
- Άνοδος αυταρχικών καθεστώτων (φασισμός & ναζισμός) σε πολλά κράτη της Ευρώπης

Τα πρώτα μεταπολεμικά χρόνια 1918 ...

Με το τέλος του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου η Ευρώπη βγήκε οικονομικά, πολιτικά και κοινωνικά κατεστραμμένη:

- ✓ 8 εκατομμύρια νεκρούς
- ✓ 6 εκατομμύρια τραυματίες
- ✓ ανυπολόγιστες υλικές καταστροφές
- ✓ τα μεσαία στρώματα υπέστησαν τις μεγαλύτερες ζημιές

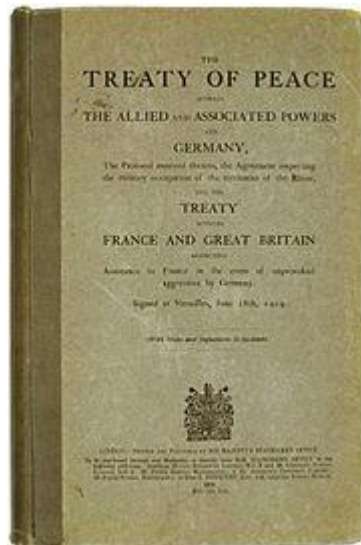
1. Ανάπηρος Γερμανός αξιωματικός ζητιανεύει μετά τον Α΄ Παγκόσμιο πόλεμο φορώντας την επίσημη στολή του.

Συνθήκη των Βερσαλλιών (28 Ιουνίου 1919)

Στόχοι:

- Η ρύθμιση του γερμανικού χρέους - μειονεκτική θέση της Γερμανίας
- Χάραξη νέων συνόρων στην Κ.Α. Ευρώπη & την Εγγύς Ανατολή

Η Συνθήκη των Βερσαλλιών ήταν μία συνθήκη ειρήνης που υπογράφηκε μετά το τέλος του 1ου Παγκοσμίου Πολέμου, τερματίζοντας την εμπόλεμη κατάσταση μεταξύ των συμμαχικών δυνάμεων (Αγγλία, Γαλλία, Η.Π.Α) και της Γερμανίας, η αντιπροσωπεία της οποίας δεν επιτρεπόταν να συμμετάσχει σε όλη τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων.

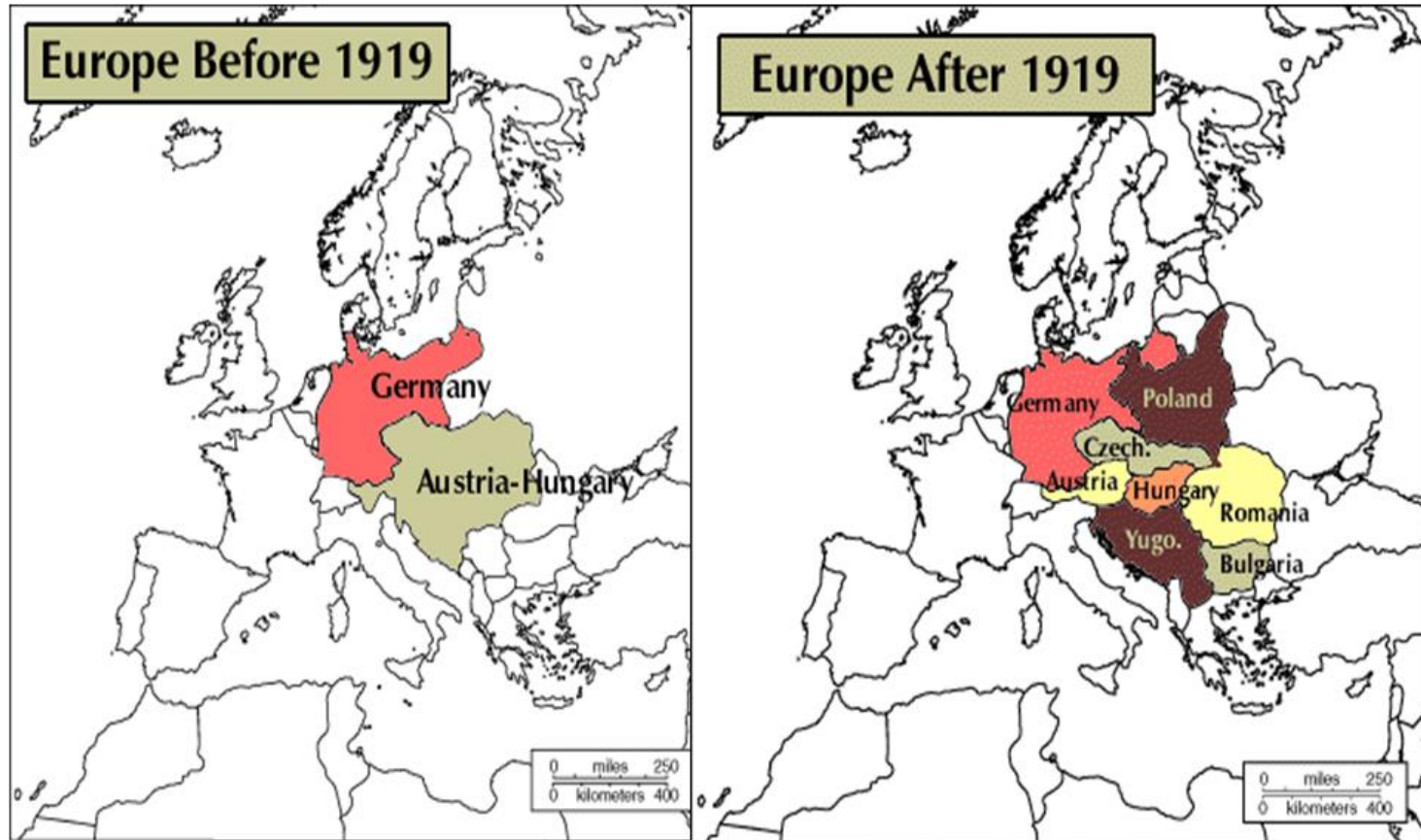

Οι όροι της Συνθήκης των Βερσαλλιών

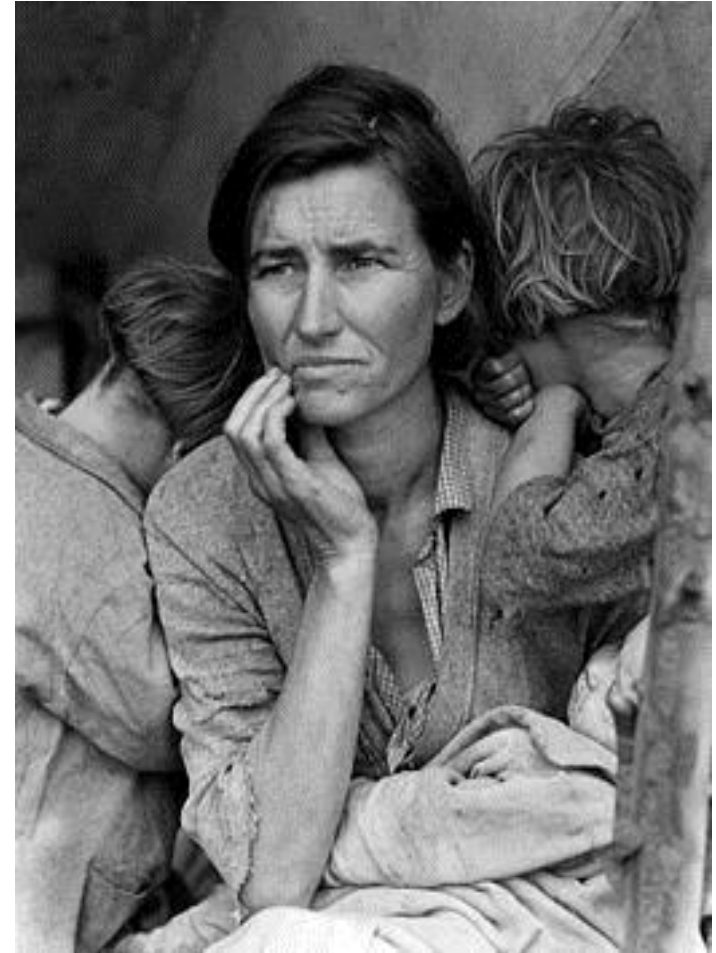
Στη Γερμανία επιβάλλονται πολύ σκληροί όροι (εδαφικοί, στρατιωτικοί & οικονομικοί)

- ✓ Η Γερμανία χάνει την Αλσατία και την Λωρραίνη (δίνονται στη Γαλλία) & μικρότερες περιοχές (δίνονται στο Βέλγιο & στην Πολωνία) καθώς και τις αποικίες
- ✓ Αποστρατικοποιείται η ανατολική όχθη του Ρήνου
- ✓ Υποχρεώνεται να πληρώσει δυσβάστακτη πολεμική αποζημίωση

Η οικονομική κρίση του 1929

- Στις Η.Π.Α μέσα σε λίγα χρόνια διπλασιάζεται η βιομηχανική παραγωγή και το μέσο εισόδημα
- Το χρηματιστήριο της Ν. Υόρκης έχει συνεχή άνοδο
- Τον Οκτώβριο του 1929 (Μαύρη Πέμπτη), μεγάλοι επενδυτές αρχίζουν να πουλούν μετοχές
- Οικονομικός πανικός - κράχ (πτώχευση)
- Μέχρι το 1931 κλείνουν χιλιάδες επιχειρήσεις, εκατομμύρια άνθρωποι μένουν άνεργοι
- Η κρίση επεκτείνεται και στην Ευρώπη και αργότερα πλήττει και την Ελλάδα

Κοινωνικές διαστάσεις της κρίσης του 1929

Το κράχ πλήττει όλες τις κοινωνικές τάξεις του Δυτικού κόσμου

Οι εργάτες και οι αγρότες αντιμετωπίζουν μειώσεις στους μισθούς τους

Οι αγρότες δεν βρίσκουν να πουλήσουν τα προϊόντα τους

Μικρομεσαίες επιχειρήσεις κλείνουν

Στις ΗΠΑ οι άνεργοι υπολογίζονται περίπου 12 εκατομμύρια, πτωχεύουν περισσότερες από 1600 τράπεζες, κλείνουν 20.000 επιχειρήσεις και αυτοκτονούν σχεδόν 23.000 άνθρωποι

Πολιτικές διαστάσεις της κρίσης του 1929

Άνοδος του φασισμού & ναζισμού

Την περίοδο του Μεσοπολέμου αμφισβητείται η φιλελεύθερη δημοκρατία και το φασιστικό ιδεώδες αποκτά υποστηρικτές σε:

- Ιταλία
- Γερμανία
- Ισπανία
- Πορτογαλία, Αυστρία, Ουγγαρία, Γιουγκοσλαβία, Ελλάδα, Λιθουανία, Αλβανία, Βουλγαρία, Πολωνία

1919

Στην Ιταλία, ο Μουσολίνι ιδρύει το Εθνικό Φασιστικό Κόμμα και το 1922 καταλαμβάνει την εξουσία.

Το 1926 γίνεται απόλυτος κυρίαρχος, δολοφονεί και φυλακίζει τους πολιτικούς αντιπάλους, χειραγωγεί τη νεολαία, διαλύει τα συνδικάτα και προπαγανδίζει το φασιστικό καθεστώς

1919

Στη Γερμανία, ο Χίτλερ ιδρύει το Εθνικοσοσιαλιστικό Γερμανικό Εργατικό Κόμμα.

Κερδίζει οπαδούς από τα κοινωνικά στρώματα που έχουν πληγεί περισσότερο (αγρότες, μικροαστοί, άνεργοι).

Στις εκλογές του 1932 εκλέγεται καγκελάριος.

Οι Ναζί πυρπολούν τη γερμανική Βουλή (Reichstag) και κατηγορούν τους κομμουνιστές, οι οποίοι τίθενται εκτός νόμου.

Στον Χίτλερ παραχωρείται η εξουσία για 4 χρόνια και γίνεται αρχηγός του κράτους (Führer).

Οι Ναζί διαλύουν τα άλλα κόμματα, προπαγανδίζουν, φανατίζουν, καίνε βιβλία, και εξοντώνουν όσους διαφέρουν (πολιτικούς αντιπάλους, Εβραίους, Τσιγγάνους, ομοφυλόφιλους)

NSDAP-Massenaufmarsch*: Unzählige zerstörte Schicksale

Πολιτικό κλίμα στην Ισπανία την περίοδο του Μεσοπολέμου

1923 -1930

Ο γενικός διοικητής της Καταλονίας, στρατηγός Πρίμο ντε Ριβέρα, επιβάλλει δικτατορία στην Ισπανία και ο βασιλιάς Αλφόνσος ΙΓ' τάσσεται υπέρ του καθεστώτος. Το 1930 το καθεστώς καταρρέει μετά από λαϊκή εξέγερση. Ο Πρίμο ντε Ριβέρα δραπετεύει στην Γαλλία.

1931 -1933

Η ανακήρυξη της δημοκρατίας

Προκηρύσσονται εκλογές και οι δημοκρατικές δυνάμεις κερδίζουν μια εντυπωσιακή νίκη. Στην Ισπανία ανακηρύσσεται δημοκρατία. Η δημοκρατία προχωρούσε με δυσκολίες, που κυρίως σχετίζονταν με:

- τις αυτονομιστικές κινήσεις των Καταλανών,
- τη μη διανομή της γης στους ακτήμονες αγρότες,
- την οικονομική κρίση του 1929, που έπληξε την σχετικά αδύναμη οικονομία της Ισπανίας, εκτινάσσοντας την ανεργία σε υψηλά επίπεδα.

Ισπανικός Εμφύλιος (1936 -1939)

1936

Τον Ιούλιο εκδηλώνεται στρατιωτικό πραξικόπημα κατά της νόμιμης δημοκρατικής κυβέρνησης με τη συμμετοχή του στρατηγού Φράνκο (1892-1975).

Ο Φράνκο αναχωρεί για το Μαρόκο, όπου συγκεντρώνει στράτευμα και αποβιβάζεται στην Ισπανία.

Τον Οκτώβριο του 1936, στη Σαλαμάνκα, η στρατιωτική χούντα ανακηρύσσει τον Φράνκο αρχιστράτηγο και αρχηγό του ισπανικού κράτους.

Η χιτλερική Γερμανία έσπευσε να συνδράμει τους φαλαγγίτες του Φράνκο.

Η δημοκρατική Ευρώπη προτίμησε την ουδετερότητα. Η Σοβιετική Ρωσία ανέλαβε να στηρίξει τους δημοκράτες της Ισπανίας. Ο Ισπανικός Εμφύλιος είχε αρχίσει και υπήρξε αιματηρός και ανελέητος.

Μάχες του ισπανικού εμφυλίου στις πόλεις

Οι εθνικιστές του Φράνκο έλαβαν από τη Γερμανία και την Ιταλία άφθονη στρατιωτική βοήθεια κάθε είδους. Χάρη σε αυτή τη βοήθεια κατόρθωσαν να κάμψουν την ηρωική αντίσταση των δημοκρατικών.

Φρανκικά βομβαρδιστικά χτυπούν την Μαδρίτη

Το δημοκρατικό στρατόπεδο είχε τη βοήθεια της Σοβιετικής Ένωσης και των Διεθνών Ταξιαρχιών που συγκροτήθηκαν από εθελοντές δημοκρατικούς πολίτες πολλών χωρών.

No Pasaran! «Δεν θα περάσουν !»
Το σύνθημα που έγινε σύμβολο της αντίστασης

Ντολόρες Ιμπαρρούρι , 'La pasionaria', εμβληματική φιγούρα του Ισπανικού Εμφυλίου στο στρατόπεδο των Δημοκρατικών

Φασισμός και Φράνκο

1939

Το Μάρτιο του 1939 οι δυνάμεις των εθνικιστών μπήκαν στη Μαδρίτη .

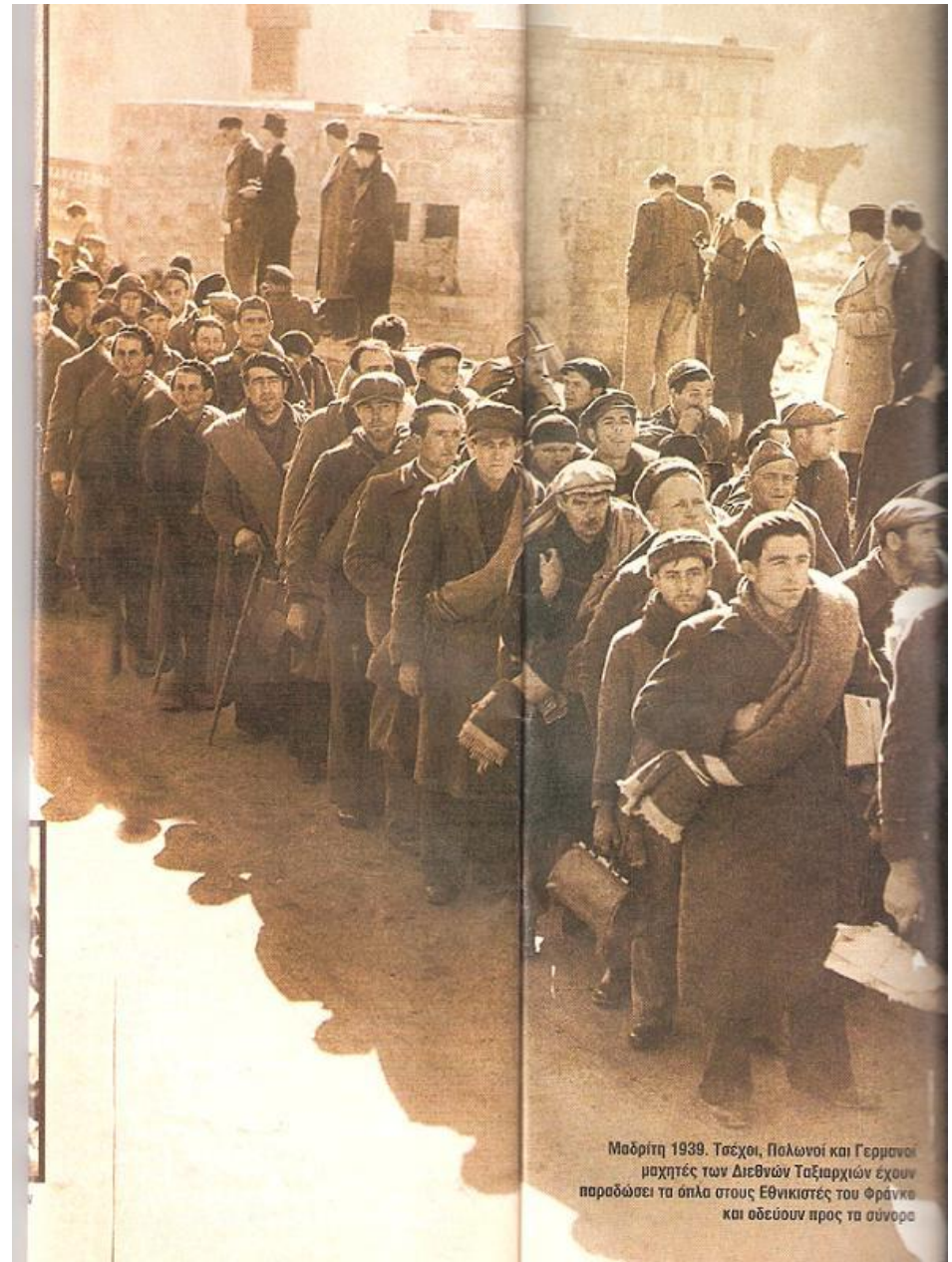
Ο Ισπανικός Εμφύλιος Πόλεμος έληξε με ήττα των δημοκρατικών. Μετά τον εμφύλιο πόλεμο η Ισπανία ήταν μια χώρα κατημαγμένη και κατερειπωμένη. Η εγκαθίδρυση φασιστικού καθεστώτος έκανε την κατάσταση στη χώρα ακόμη ζοφερότερη. Παρά τον έντονα απολυταρχικό χαρακτήρα που επέβαλλε ο Φράνκο, οι Δυτικές δημοκρατίες αναγνώρισαν το φασιστικό καθεστώς .

Η ανελευθερία, η καταπίεση, οι οπισθοδρομικές αντιλήψεις που είχαν επιβληθεί στη χώρα, η κατάργηση των προοδευτικών μεταρρυθμίσεων των δημοκρατικών κυβερνήσεων και η επαναφορά αντιδραστικών θεσμών, καταδίκασαν την Ισπανία σε μακροχρόνια καθυστέρηση.

Η φασιστική δικτατορία κατέρρευσε το 1975 με το θάνατο του Φράνκο.

Με την ήττα των δημοκρατικών δυνάμεων
και την επιβολή φασιστικού καθεστώτος,
οι «Διεθνείς Ταξιαρχίες»
που είχαν συνδράμει τους δημοκρατικούς
αναχωρούν από την Ισπανία

Μαδρίτη 1939. Τσέχοι, Πολωνοί και Γερμανοί
μαχητές των Διεθνών Ταξιαρχιών έχουν
παροδώσει τα όπλα στους Εθνικιστές του Φράνκο
και οδεύουν προς τα σύνορα

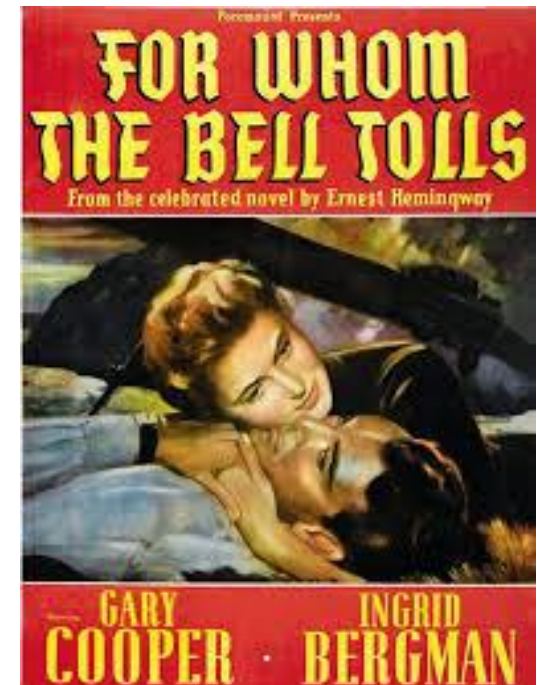
Ο Ισπανικός Εμφύλιος στον κινηματογράφο

Ο Ισπανικός Εμφύλιος άσκησε βαθύτατη επίδραση σε πολλούς καλλιτέχνες και διανοούμενους απ' όλο τον κόσμο. Ο κινηματογράφος, η ζωγραφική και η λογοτεχνία μας έδωσαν αξεπέραστες δημιουργίες.

Σκηνή από την ταινία θρύλος «Καζαμπλάνκα» που γυρίστηκε το 1942, και σχετίζεται άμεσα με τον Ισπανικό Εμφύλιο Πόλεμο

Το λογοτεχνικό αριστούργημα «Για ποιον χτυπά η καμπάνα», του αμερικανού συγγραφέα Έρνεστ Χεμινγκουεϊ. Κεντρικό πρόσωπο του αφηγήματος είναι ένας αμερικανός ιδεαλιστής καθηγητής, ο οποίος εγκαταλείπει την πατρίδα του για να πολεμήσει για τη δημοκρατία κατά τη διάρκεια του Ισπανικού Εμφυλίου. Η μεταφορά του λογοτεχνήματος στον κινηματογράφο ήταν ένα εγχείρημα ιδιαίτερης αισθητικής για την εποχή του.

«Γκερνίκα» του Πικάσο- Η τέχνη ενάντια στο φασισμό

Το ιστορικό της σύνθεσης

Στη διάρκεια της Ισπανικής Δημοκρατίας, ο Πάμπλο Πικάσο διετέλεσε διευθυντής του Μουσείου «Πράδο» της Μαδρίτης (1936 - 1939).

Το 1937, η δημοκρατική κυβέρνηση του παράγγειλε ένα πίνακα για το ισπανικό περίπτερο στη Διεθνή Έκθεση του Παρισιού.

Ο Ισπανικός Εμφύλιος σχεδόν δεν είχε αγγίξει τη γη των Βάσκων, όπου η ζωή συνεχιζόταν κανονικά. Στην βασκική πόλη Γκερνίκα στις 26 Απριλίου 1937, γυναίκες, άνδρες και παιδιά συνωθούνταν στη λαϊκή αγορά. Γερμανικά αεροπλάνα σταλμένα απ' τον Χίτλερ με τη σύμπραξη ιταλικών του Μουσουλίνι, άδειασαν τις βόμβες τους στον άμαχο πληθυσμό.

Η Γκερνίκα σχεδόν αφανίστηκε, ενώ αριθμούσε 1.500 νεκρούς & 1.000 τραυματίες.

Το γεγονός συγκλόνισε όλο τον κόσμο.

Πέντε μέρες αργότερα, την Πρωτομαγιά του 1937, ο Πικάσο ξεκίνησε να συνθέτει τον περίφημο πίνακά του με θέμα την «Γκερνίκα». Τον Ιούλιο του ίδιου χρόνου το έργο εκτέθηκε στη Διεθνή Έκθεση του Παρισιού.

Η Γκερνίκα περιόδευσε σε διάφορες πόλεις της Ισπανίας, για να ενισχύσει τον αγώνα των δημοκρατικών. Όταν το 1939, ο Φράνκο κατέλαβε την εξουσία το έργο φυγαδεύτηκε στις ΗΠΑ για να αποφευχθεί η καταστροφή του. Ο Πικάσο είχε δηλώσει ότι το έργο του δε θα επέστρεφε, προτού αποκατασταθεί πλήρως η δημοκρατία. Η Γκερνίκα επέστρεψε στην Ισπανία το 1981.

Το έργο αποτελεί μια αιώνια υπενθύμιση της τραγωδίας του πολέμου, ένα αντιπολεμικό σύμβολο και η ενσάρκωση της ειρήνης

Ο Συμβολισμός του έργου:

Οι ερμηνείες για την «Γκερνίκα» ποικίλουν και είναι αντικρουόμενες. Στον πίνακα αποτυπώνονται δύο κυρίαρχα στοιχεία, ο ταύρος και το άλογο, δύο σημαντικά χαρακτηριστικά της ισπανικής κουλτούρας, που υποδηλώνουν την απανθρωπιά του πολέμου, το γεγονός ότι η φρίκη που φέρνει ταιριάζει μόνο στο ζωικό βασίλειο.

Όπως δηλώνει ο Πικάσο, «... ο ταύρος είναι ο σκοταδισμός κι η κτηνωδία και το άλογο ο λαός». Η έλλειψη του χρώματος αποτυπώνει το δράμα, τη διακοπή της σχέσης του ανθρώπου με τον κόσμο.

3η Θεματική

Επιρροές του Λόρκα σε Έλληνες ποιητές & συνθέτες (καλλιτεχνικές πρωτοπορίες)

Η πρώτη «συνάντηση» με τον Λόρκα

Η πρόσληψη του Λόρκα στην Ελλάδα εντάσσεται στο πλαίσιο της δραστηριότητας της γενεάς του '30

1933

Ο Νίκος Καζαντζάκης μεταφράζει ποιήματα του Λόρκα που δημοσιεύονται σε λογοτεχνικά περιοδικά.

1936

Με την έναρξη του Ισπανικού Εμφυλίου, ο Καζαντζάκης μεταβαίνει στην Μαδρίτη, ως ανταποκριτής της εφημερίδας *Καθημερινή*. Η δολοφονία του Λόρκα είναι το έναυσμα για ένα σύντομο κείμενό του αναφορικά με τη ζωή και το έργο του ποιητή, που δημοσιεύεται στη φιλολογική σελίδα της *Καθημερινής* τον Ιανουάριο του 1937.

Μετάπειτα, εκπρόσωποι της γενεάς του '30, όπως: Ν. Εγγονόπουλος (κατ' εξοχήν εκπρόσωπος του υπερρεαλισμού στην Ελλάδα), Ν. Καρούζος, Ν. Καββαδίας, Γ. Σεβαστίκογλου, Κ. Βαλαωρίτης, Α. Σολωμός, γράφουν για τον Λόρκα και μεταφράζουν έργα του.

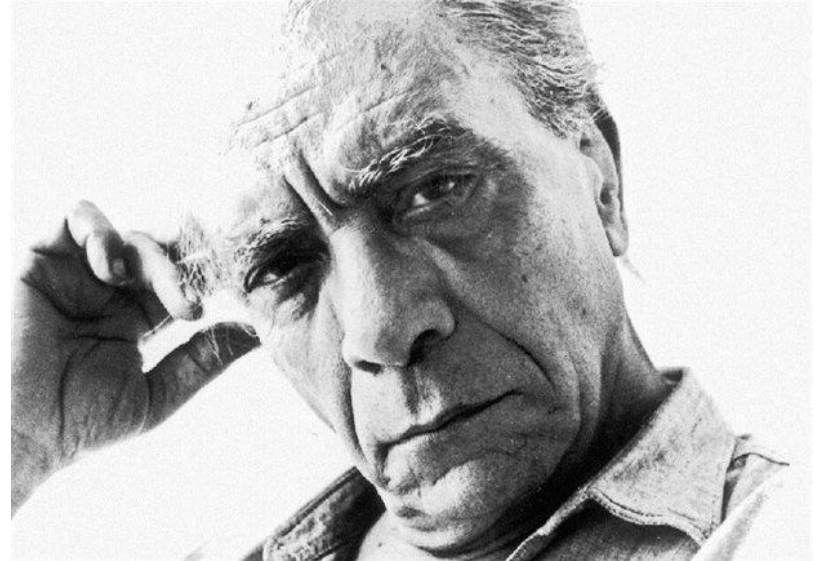
«Ο Όρκος στο Λόρκα»

Το 1937, ο Στρατής Τσίρκας συμμετέχει στο Β΄ Διεθνές Συνέδριο των Συγγραφέων για την υπεράσπιση της κουλτούρας εναντίον του φασισμού και γράφει μαζί με τον Λ. Χιούγκς τον «Όρκο» των ποιητών στο Λόρκα.

Ο «Όρκος» προωθείται με τη βοήθεια του Λουίς Αραγκόν και υπογράφεται από 40 συγγραφείς (Μπέρτολντ Μπρέχτ, Πάμπλο Νερούντα, Λουί Αραγκόν, Ηλία Έρενμπουργκ, Αλέξης Τολστόη, Πώλ Βαγιάν-Κουτουριέ, Λάγκστον Χιούγκς, Στρατής Τσίρκας και άλλοι).

Απόσπασμα από τον «Όρκο»

«Στ' όνομα σου, Φεντερίκο Γκαρσία Λόρκα, που πέθανες στην Ισπανία για τη λευτεριά του ζωντανού λόγου, εμείς, οι ποιητές από πολλές χώρες του κόσμου, που μιλάμε και γράφουμε σε διάφορες γλώσσες, ορκιζόμαστε εδώ πέρα, όλοι μαζί, πως τ' όνομα σου δε θα ξεχαστεί ποτέ πάνω στη γη, και στ' όνομα σου, όσο που θα υπάρχει τυραννία και καταπίεση να τις καταπολεμήσουμε, όχι μονάχα με το λόγο μα και με τη ζωή μας.»

Ο «μεσογειακός υπερρεαλισμός» του Ελύτη μέσω του Λόρκα

1938

Ο Λόρκα μπαίνει στη ζωή του Ελύτη με το άρθρο-απάντηση προς τον Γιώργο Θεοδοκά γύρω από τον υπερρεαλισμό.

Ο Ελύτης αναφέρει τον Λόρκα ως έναν από τους ποιητές της «νέας πραγματικότητας». Σε μια συνέντευξή του (1942) δηλώνει:

«Ο ποιητής που αυτή τη στιγμή μ' ενδιαφέρει περισσότερο, είναι ο Ισπανός Φ. Γ. Λόρκα, που τον θεωρώ σαν τον σημαντικότερο λυρικό της σύγχρονης Ευρώπης».

Ο Ελύτης κατά μία έννοια χρησιμοποιεί το έργο του Λόρκα για να εισάγει και να νομιμοποιήσει έναν «μεσογειακό υπερρεαλισμό» στην Ελλάδα. Ήδη από την περίοδο του Μεσοπολέμου είχε «ανοίξει» η συζήτηση για την ανανέωση της ελληνικής ποίησης, παράλληλα με το αίτημα για επιστροφή προς την ελληνικότητα και την παράδοση.

Το Αιγαίο του Ελύτη - Η Ανδαλουσία του Λόρκα

Οι μεταφράσεις του Ελύτη παίζουν καθοριστικό ρόλο στη διάδοση και την πρόσληψη του ποιητικού έργου του Λόρκα στην Ελλάδα.

Ο Ελύτης είναι ο μεταφραστής που κάνει ευρύτερα γνωστό τον ποιητή Λόρκα.

Γράφει ένα ενθουσιώδες άρθρο, το πρώτο που παρουσιάζει εκτενώς τον Λόρκα στους Έλληνες αναγνώστες, το οποίο δημοσιεύεται στο περιοδικό Τετράδιο (1945).

Στο άρθρο τονίζονται συγκεκριμένα στοιχεία από το έργο του Λόρκα που ταιριάζουν επίσης στη δική του ποιητική ιδιοσυγκρασία: έρωτας, μυστήριο, σελήνη, όνειρο, παράδοση, λαϊκότητα, φύση, Μεσόγειος.

Ο Ελύτης επιλέγει να μεταφράσει ποιήματα που είναι συμβατά με τη δική του ιδιοσυγκρασία και θεματική.

Η φύση κατακλύζει τα ποιήματά τους - το Αιγαίο και η Ανδαλουσία γίνονται ο καμβάς πάνω στον οποίο οι δύο ποιητές ξεδιπλώνουν το έργο τους.

Ο Ελύτης υμνεί τον ζωοδότη κι εξαγνιστή ήλιο, ο Λόρκα τη μυστηριώδη σελήνη (που πολύ συχνά μετατρέπεται σε σύμβολο θανάτου). Ο Ελύτης αντιστέκεται στην εμμονή του Λόρκα γύρω από τον θάνατο υμνώντας τη ζωή και την ανάσταση.

ΤΕΤΡΑΔΙΟ ΠΡΩΤΟ, ΑΝΟΙΞΗ ΤΟΥ 1945

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΤΡΙΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ Νίκος Έγγονόπουλος	σελίδα	6
ΔΥΟ ΔΙΑΦΟΡΕΤΙΚΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ Μάτση Άνδρέου	>	9
ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ Ι. Κ. Βαλαωρίτης	>	11
THE DRY SALVAGES Τ. S. Eliot		
ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ Άλέξανδρος Ξύδης	>	12
FEDERICO GARCIA LORCA Όδυσσέας Έλύτης	>	22
ΜΑΤΩΜΕΝΑ ΣΤΕΦΑΝΑ Federico Garcia Lorca		
ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ Γ. Σεβαστίκογλου	>	28
ΑΛΗΣ Ο ΜΕΓΑΣ Άλέξης Σολομός	>	66
ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΟ ΔΡΑΜΑ ΤΟΥ ΚΛΩΤΕΛ Roger Millieux	>	75
Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ Άνδρέας Καμπάς	>	79
ΜΑΓΊΣΤΡΟΣ Άντώνης Βουσβούνης	>	82
ΕΝΑΣ ΕΛΛΗΝΑΣ: Ο ΜΑΚΡΥΓΙΑΝΝΗΣ Γιώργος Σεφέρης	>	98
ΑΠΟ ΤΊ ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΑ Στρατηγός Μακρυγιάννης	>	116

ΕΙΚΟΝΕΣ

ΒΙΒΛΙΚΟΝ Νίκος Έγγονόπουλος	εκτός καιμένων
ΠΟΡΤΡΑΙΤΟ Γιάννης Μόραλης	> >
ΝΑΥΤΗΣ Γιάννης Τσαρούχης	> >
ΓΥΝΑΙΚΑ ΣΤΟ ΠΑΡΑΘΥΡΟ Ν. Χατζηκυριάκος-Γκίκας	> >

ΤΟ ΤΕΤΡΑΔΙΟ ΑΥΤΟ ΤΥΠΩΘΗΚΕ ΑΠΟ ΤΟΝ ΑΥΓΟΥΣΤΟ ΤΟΥ 1944 ΩΣ ΤΟ ΜΑΡΤΙΟ ΤΟΥ 1945, ΣΤΑ ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΑ ΓΡΑΦΙΚΩΝ ΤΕΧΝΩΝ 'ΘΩΔΗ Τ. ΠΙΚΡΑΜΜΕΝΟΣ' 100 ΠΡΩΤΑ ΑΝΤΙΤΥΠΑ ΑΡΙΘΜΗΜΕΝΑ: 1-5 ΕΚΤΟΣ ΕΜΠΟΡΙΟΥ, 6-100 ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΕΣ

36

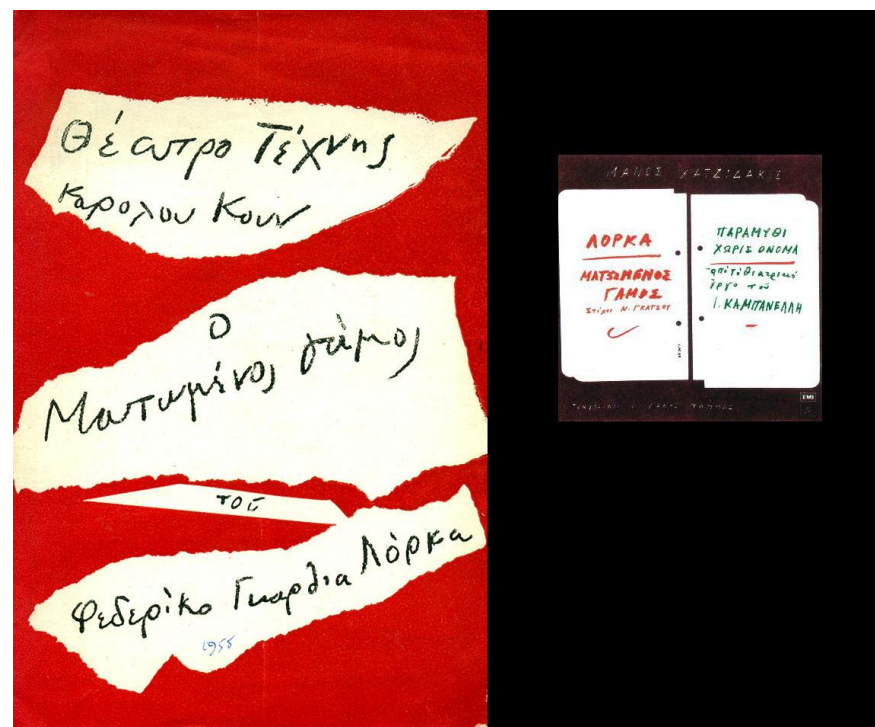
Η επίδραση που άσκησε το έργο του Λόρκα σε πολλούς νεοέλληνες ποιητές είναι αναμφίβολη, όμως στον Ελύτη, η σχέση αυτή παίρνει τη μορφή μιας αληθινής ποιητικής συνομιλίας.

Η συνάντηση του Λόρκα με τον Γκάτσο, Χατζιδάκι και τον Κουν

Το ελληνικό μουσικό «ταξίδι» στον ποιητικό κόσμο του Λόρκα ξεκινά με τον Μάνο Χατζιδάκι, ο οποίος μελοποιεί τον **«Ματωμένο Γάμο»**. Η γνωριμία του με το έργο γίνεται μέσω της μετάφρασης του Νίκου Γκάτσου (1945).

Το έργο παρουσιάζεται από το «Θέατρο Τέχνης» το 1948, σε σκηνοθεσία Κάρουλου Κουν.

Ο «Ματωμένος γάμος» του Χατζιδάκι κυκλοφορεί στη δισκογραφία το 1965. Ο μεγάλος Έλληνας συνθέτης μελοποιεί και πάλι Λόρκα: «Πέρα στο θολό ποτάμι» (απόδοση Ν. Γκάτσος), που συμπεριέλαβε στον κύκλο «Ο Μεγάλος Ερωτικός». Σχεδόν παράλληλα, ο Μάνος Λοΐζος μελοποιεί το ποίημα του Λόρκα «Τραγούδι του δρόμου» (1962) σε απόδοση του Ν. Γκάτσου.

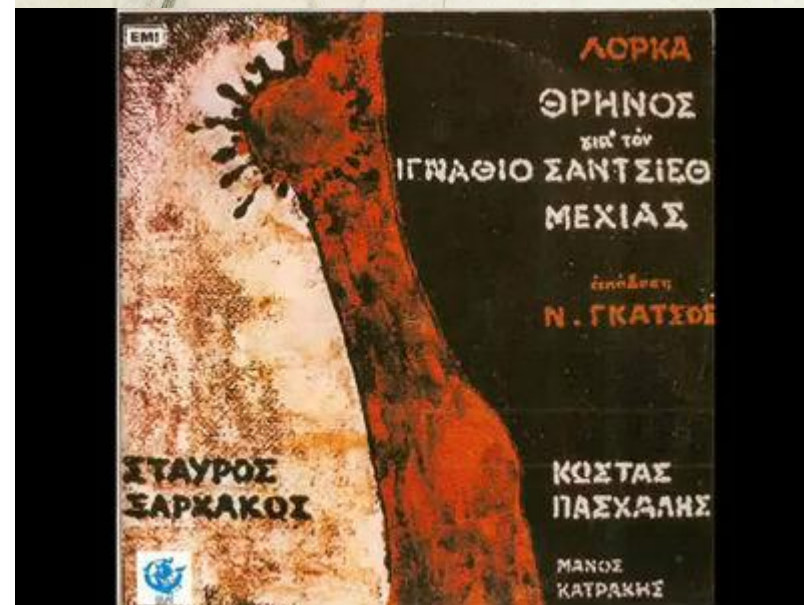
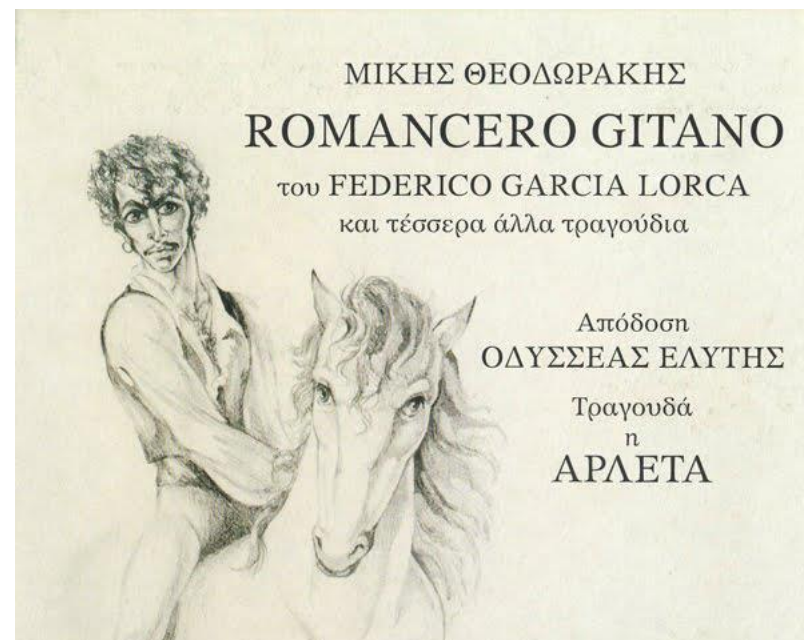
Ο Λόρκα τραγουδιέται από πολλές γενεές Ελλήνων

1967: ο Μίκης Θεοδωράκης μελοποιεί το
«Romancero Gitano»
(«Τσιγγάνικες Παραλογές»)
Το έργο είχε ήδη μεταφράσει ο Ελύτης.

1986: Ο Μίκης Θεοδωράκης μελοποιεί
το «Σαντιάγκο»

1969: Ο Γιάννης Γλέζος καταθέτει την πρώτη του
προσέγγιση στην ποίηση του Λόρκα,
μελοποιώντας «12 τραγούδια του Λόρκα»,
τους στίχους έχει αποδώσει στα ελληνικά
ο Λευτέρης Παπαδόπουλος.

Την ίδια χρονιά (1969), ο Σταύρος Ξαρχάκος
μελοποιεί το έργο του Λόρκα
«Θρήνος για τον Ιγνάθιο Σάντσεθ Μεχίας»,
αριστούργημα της παγκόσμιας ποίησης, ελεγεία
για το θάνατο του φίλου του, αντιφρανκιστή
ποιητή και λαοφιλή ταυρομάχου, Ι. Σ. Μεχίας.

4η Θεματική

Ισπανικός νότος - Ανδαλουσία:
κουλτούρα και πολιτισμός

Ανδαλουσία: Ιστορία & πολιτισμός

Η νοτιότερη από τις 17 αυτόνομες περιφέρειες της Ισπανίας.
Η δεύτερη σε έκταση (17% του ισπανικού εδάφους) και πρώτη σε πληθυσμό (18% του συνολικού πληθυσμού), με πρωτεύουσα τη Σεβίλλη.

Κέλτοι, Ίβηροι, Φοίνικες, Έλληνες, Καρχηδόνιοι, Ρωμαίοι αποίκησαν την Ανδαλουσία, όμως η κατάκτηση των Αράβων και η πολιτιστική άνθιση του Ισλάμ στην Νότια Ισπανία διάρκεσε σχεδόν οχτώ αιώνες (8^{ος} -15^{ος} αιών.). Η παρουσία τους στη Ν. Ισπανία ήταν καθοριστική. Δημιούργησαν έναν αυτόνομο αραβικό πολιτισμό, εξαιρετικά δείγματα του οποίου διασώζονται, αλλά κυρίως συνέβαλαν στη δημιουργία του Δυτικού πολιτισμού με τη μεταφορά της αρχαίας ελληνικής παιδείας (φιλοσοφία, γεωγραφία, αστρονομία, μαθηματικά και ποίηση)

Το όνομά της το οφείλει στους Άραβες, οι οποίοι έτσι αποκαλούσαν αρχικά ολόκληρη την Ισπανία και όταν με τη χριστιανική αντεπίθεση περιορίστηκαν στο νότιο τμήμα της, με κέντρο το Βασίλειο της Γρανάδας, το όνομα αναφέρεται μόνο σ' αυτό το τμήμα.

Ανδαλουσία: Ιστορία & πολιτισμός

Η Ανδαλουσία διαδραμάτισε κυρίαρχο ρόλο στο Δυτικό κόσμο για αιώνες. Η Σεβίλλη, η Κόρδοβα & η Γρανάδα αποτέλεσαν κέντρα πολιτικής, οικονομικής ισχύος και κυρίως πνευματικής και καλλιτεχνικής δημιουργίας. Είναι πατρίδα μεγάλων διανοουμένων, πνευματικών ανθρώπων και καλλιτεχνών, όπως του Φεντερίκο Γκαρθία Λόρκα, του Πάμπλο Πικάσο και του Velasquez.

Οι φυσικές ομορφιές του μεσογειακού νότου και το γεγονός ότι αποτελεί μια μίξη ανατολικών (αραβικών, τσιγγάνικων, εβραϊκών) και δυτικών στοιχείων ενέπνευσαν πολλούς ανθρώπους του πνεύματος (Ernest Hemingway).

Εδώ επίσης διαδραματίζεται το σκηνικό της πιο διάσημης όπερας όλων των εποχών, της Carmen του Bizet, και είναι ο τόπος που γεννήθηκε το φλαμένκο και οι ταυρομαχίες.

Ισπανομαυριτανική τέχνη (8ος-15ος αιώνας)

Χαρακτηριστικά:

- η χρήση του κόκκινου τούβλου ως στοιχείου διακόσμησης
- η πεταλοειδής αψίδα
- τα αραβουργήματα
- η λιτή διακόσμηση, η οποία βασίζεται στην καλλιγραφία, στα γεωμετρικά σχήματα και στα φυτικά μοτίβα.

Αντιπροσωπευτικά αρχιτεκτονήματα που διασώζονται θεωρούνται: η **Χιράλδα** (καμπαναριό του καθεδρικού ναού της περιόδου 12^{ου} -13^{ου} αι.), και ο **Χρυσός Πύργος** στη Σεβίλλη. Στη Γρανάδα η ισπανομαυριτανική τέχνη φθάνει στο απόγειο της με το μοναδικό ανάκτορο της **Αλάμπρα** (14ος -15ος αι.).

Ο Χρυσός Πύργος, στις όχθες του ποταμού Γουαδαλκιβίρ.

Καθεδρικός ναός (Χιράλντα)-Σεβίλλη

Η Αλάμπρα (Γρανάδα)

Από τις ιστορικότερες πόλεις της Ισπανίας, η «Δαμασκός της Ανδαλουσίας» διαθέτει μια πλούσια πολιτιστική κληρονομιά, κυρίως από την εποχή της αραβικής κατοχής, η οποία διήρκεσε περίπου 780 χρόνια.

Μνημείο-σύμβολο της πόλης είναι το φρουριακό συγκρότημα Αλάμπρα (στα αραβικά κόκκινη πέτρα).

Η Αλάμπρα είναι η απεικόνιση του μουσουλμανικού πολιτισμού στη Δυτική Ευρώπη.

Αποτελεί ένα εξαιρετικό δείγμα ισλαμικής αρχιτεκτονικής του 14ου αιώνα.

Τα κτίσματα, οι κήποι, τα σιντριβάνια σχηματίζουν ένα μοναδικής αισθητικής σύνολο, γεγονός που αποτυπώνει την αντίληψη των Μαυριτανών για τον παράδεισο.

Λεπτομέρεια των αραβουργημάτων

Πανοραμική άποψη των ανακτόρων της Αλάμπρα

Ο ρυθμός μουδέχαρ (11ος -15ος αι.)

Είναι αποτέλεσμα συγκρητισμού ισλαμικής και χριστιανικής αρχιτεκτονικής.

Ο όρος χρησιμοποιήθηκε από τους μουσουλμάνους, προκειμένου να σηματοδοτήσουν την επανάκαμψή τους στην Ισπανία μετά την χριστιανική ανακατάληψη. Πρόκειται για την τέχνη με την οποία διακοσμήθηκαν χριστιανικοί ναοί, συναγωγές και μέγαρα.

Αντιπροσωπευτικό δείγμα του ρυθμού αυτού είναι το ανάκτορο Αλκάθαρ της Σεβίλλης.

Κόρδοβα

Ο Καθεδρικός ναός **Μεσκίτα** (τζαμί), μουσουλμανικό τέμενος που οικοδομήθηκε το 785 μ.Χ. και μέχρι τις μέρες μας αποτελεί δείγμα μίξης χριστιανικών και ισλαμικών στοιχείων.

Είναι το μεγαλύτερο ισλαμικό τέμενος της Ευρώπης και παγκοσμίως.

Φέρει 19 νάρθηκες και διπλή καμάρα με 856 κολώνες, οι οποίες έχουν κατασκευαστεί βάσει διαφορετικών αρχιτεκτονικών ρυθμών. Μετά την κατάκτηση της πόλης από τους Χριστιανούς το 13ο αιώνα, το τέμενος μεταβλήθηκε στον Καθεδρικό ναό της πόλης και αργότερα ξανακτίστηκε εν μέρει.

Τα Πάτιος

Το τυπικό σπίτι της Ανδαλουσίας, διαθέτει ένα εσωτερικό αίθριο (πάτιο), διακοσμημένο με κεραμικά ψηφιδωτά πλακάκια που αποτελεί το κέντρο της ζωής και των καθημερινών δραστηριοτήτων. Περιβάλλεται από το σπίτι το οποίο συνήθως είναι διώροφο με βεράντες και παράθυρα που βλέπουν στην αυλή. Στο κέντρο του αίθριου τοποθετείται ένα διακριτικό διακοσμητικό στοιχείο που σχετίζεται με το νερό (πηγάδι, στέρνα, συντριβάνι), και γύρω - γύρω μεσογειακά φυτά που δροσίζουν τον περιβάλλοντα χώρο του σπιτιού.

Το Φλαμένκο

Το φλαμένκο για την Ισπανία και ιδίως για την Ανδαλουσία, είναι ένα δημοφιλές βίωμα.

Αποτελεί μέρος της παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς της Ουνέσκο

Είναι το τραγούδι των Τσιγγάνων της Ανδαλουσίας, μια μουσική τέχνη πλούσια, βαθιά και ζωντανή, κατάλληλη να εκφράσει τα πιο βαθιά ανθρώπινα συναισθήματα και πάθη.

Εκφράζει τις ίδιες κοινωνικές δυνάμεις που δημιούργησαν τα αμερικάνικα μπλουζ και το ελληνικό Ρεμπέτικο, δηλαδή τους απόκληρους και κοινωνικά περιθωριοποιημένους.

Προϊόντος του χρόνου συνοδεύτηκε από τους ήχους της ισπανικής κιθάρας και εκφράστηκε μέσω του χορού.

Θεωρείται πως οι χορευτές και οι τραγουδιστές του φλαμένκο άσκησαν μεγάλη επίδραση σε καλλιτέχνες του 19ου αιώνα, αλλά και στους πρωτοπόρους των καλλιτεχνικών κινημάτων

στις πρώτες δεκαετίες του 20ού αιώνα (κυβισμός, ντανταϊσμός, σουρεαλισμός).

Στο φλαμένκο υπάρχουν διαφορετικοί ρυθμοί και μουσικά είδη, οι αποκαλούμενοι στα ισπανικά *palos*, που αριθμούν πάνω από 50, κάποιοι συχνότεροι και κάποιοι πιο σπάνιοι.

